

VĚDECKÉ SPISY VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO V BRNĚ

Edice PhD Thesis, sv. 764

ISSN 1213-4198

thesis IS

Ing. arch. Ladislav Mohelník, Ph.D.

**Kořeny moravské
urbanistické struktury**

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
FAKULTA ARCHITEKTURY
ÚSTAV TEORIE

Ing. arch. Ladislav Mohelník, Ph.D.

KOŘENY MORAVSKÉ URBANISTICKÉ STRUKTURY

ROOTS OF MORAVIAN URBAN STRUCTURE

Zkrácená verze Ph.D. Thesis

Obor: Urbanismus
Školitel: prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Oponenti: doc. Ing. arch. Josef Hrabec, CSc.
doc. Ing. arch. Jiří Löw
Ing. arch. Oldřich Prokeš
Datum obhajoby: 25. listopadu 2014

Klíčová slova:

architektura a urbanismus, teorie architektury a urbanismu, architektonická a urbanistická kompozice, architektonická a urbanistická struktura, harmonizační kategorie, symetrie, rytmus, modul, kontrast, proporce, měřítko, harmonie, zlatý řez, kompoziční analýza, digitální analýza, ostrakická metoda, prostorová interpretace, Ostravice, Ostrá hora, Beskydy, Morava, Slezsko, lánová kolonizace, ztracená sídla, Brunswerde, Brněnský hrad, Friedberg, Civitas Dei, Tyra, Nytra, Laa Austriae oppidum, Literae ecclesiae Saliburgensis, s. Petrum ad Ostarwizam, Děvín, arcibiskupské sídlo, Vogastisburg, mytologie, Ostra, Ostara, kultovní okrsek, Parthenopolis, Ostarrîchi, Magická Morava, Bruno von Schauenburg, Konrad von Plawecz, Heilika von Wittelsbach, Brno, Staré Brno, Špilberk, sv. Petr a Pavel, sv. Jakub, rod Čertů, Albrecht Dürer, Růžencová slavnost, Jakobo von Seisenegger, Svatá rodina brněnského kostela.

Keywords

architecture and urbanism, theory of architecture and urbanism, architectural and urban composition, architectural and urban structure, harmonic category, symmetry, rhythm, module, contrast, proportion, measurement, harmony, golden ratio, composition analysis, digital analysis, οστρακων method, space interpretation, Ostravice, Ostra mountain, Beskydy, Morava, Slezsko, hide settlements, lost municipality, Brunswerde, Brno castle, Friedberg, Civitas Dei, Tyra, Nytra, Laa Austriae oppidum, Literae ecclesiae Saliburgensis, s. Petrum ad Ostarwizam, Deva, archiepiscopal seat, Vogastisburg, mythology, Ostra, Ostara, Easter, sacred area, Parthenopolis, Ostarrîchi, Magna Moravia, Bruno of Schauenburg, Konrad of Plawecz, Heilika of Wittelsbach, Brno, Ancient Brno, Špilberk, St. Peter and Paul, St. Jacob, Tschettre nobility, Albrecht Dürer, Fest of Rosary, Jakobo von Seisenegger, Sacred family of Brno church.

Místo uložení práce:

Práce je k dispozici na Fakultě architektury VUT v Brně, Poříčí 5, 639 00.

© Ladislav Mohelník, 2014

ISBN 978-80-214-5093-6

ISSN 1213-4198

1	OBSAH	
2	ÚVOD.....	5
3	STAROBYLÁ OSTRAVICE A BRNĚNSKÝ HRAD	7
3.1	Ostravice	7
3.2	Brno.....	9
4	METODY A PŘÍSTUPY	10
4.1	Urbanistická struktura	10
4.2	Digitální kontext architektury	10
4.3	Architektonická kompozice a kompoziční analýza	11
4.4	Ostrakická metoda.....	11
4.5	Prostorová interpretace urbanistického díla.....	12
5	KOŘENY MORAVSKÉ URBANISTICKÉ STRUKTURY	12
5.1	Magna Ostra.....	12
5.2	Čertovo Brno.....	16
5.3	Rod Čertů	16
5.4	Dürerova Růžencova slavnost jako předobraz Brna.....	17
5.5	Bayern Nova Civitas	17
5.6	Babenberger Nova Civitas	19
6	ZÁVĚR.....	23
7	SUMMARY	25
8	REFERENCE	28
9	ŽIVOTOPIS	31

2 ÚVOD

Pojmy *architektura* a *architekt* měly v archaickém Řecku poněkud jiný obsah, než tomu bylo později v císařském Římě. Ve ztrátě pravdivosti, v rozkladu formy a hmotné podstaty díla spatřoval významný moravský teoretik, *Antonín Kurial*,^a historické prokletí pronásledující evropskou civilizaci až po současnost. Od římské antiky až po novověk je architektura kontinuálně chápána jako *umění stavět*. Její dualita, *intuitivního* a *racionálního*, zrcadlí se především ve slohové architektuře, má pro nás nedozírné důsledky hlavně poté, kdy se v pokračujícím rozkladu vymezuje tvůrce ve vztahu k realizátorovi díla. Dnešní architekt ztrácí půdu pod nohama nejen tím, jak paradoxně v době počítačů z jeho vzdělání postupně mizí matematika, deskriptiva, fyzika, teorie, filozofie apod., ale i tím, jak klesá péče o intuitivní zmocňování se světa architektonickou kresbou, modelováním, kompozičním cvičením... Za architektonickou a urbanistickou tvorbu je dnes mylně vydáváno digitálně omezené prvoplánové vyměšování vlastního JÁ. V záplavě současných projevů globální architektury se stále razantněji prosazuje jarmareční duch, komerce, extravagance, povrchnost, banalita, stereotyp a plagiátorství. Mediálně oslavovaní autoři takovýchto výtvorů jsou honorováni prestižními cenami, zatímco sporadická poctivá tvorba založená *na pravdě* zůstává nespravedlivě opomíjená. Tajemství architektury a urbanismu, jejich výtvarná řeč, se v promiskuitním prostředí naší evropské civilizace zcela vytrácí. Sebestředná architektonická a urbanistická forma, odtržená od *významné podstaty*, vyvolává jen krátkodobou euforii a následnou kocovinu. Mnohovrstevnatost podstatných významů, která charakterizovala historický vývoj architektury, se vytrácí paradoxně v době nových materiálů a technologií posouvajících hranice lidského světa. Spolu s tím, jak se smysl pojmu *architektura* a *urbanismus* postupně vyprazdňuje, ztrácíme i my svoji identitu. Mimo jiné i tím, jak odmítáme minulost při našem tápání k budoucnosti. Nechápeme již vůbec význam a slohovou sílu tradice vytesané do kamene. Místo nesmrtelným idejím se symbolicky klaníme většinové bezduchosti a hmotě na jedno použití. Ve jménu zmateného ega je agresivními projevy perverzně napadána nejhlubší lidská podstata tisíce let toužící po poznání *harmonie* a *dokonalosti*.

Musíme se vrátit ke svým vlastním kořenům, aby se nám jednou nevysmáli naši potomci, že jsme se k jejich škodě klaněli falešným modlám. Současné technologie

^a Prof. Ing. arch. Antonín Kurial se bezprostředně po druhé světové válce stal prvním novým poválečným profesorem a významným pedagogem brněnské architektonické školy. Tato rozporuplná osobnost se na jedné straně dopustila různých přešlapů, obrátů, slabostí... v mezilidských vztazích a morálce, na druhé straně však představovala pro studenty, v politických čistkách 70. a 80. let, významný spojovací most s vysokou profesionalitou prvorepublikové generace moravských architektů, jako byl Jiří Kroha, Emil Králík, Miroslav Kopřiva, Bedřich Rozehnal, Bohuslav Fuchs... Ovlivnil celou řadu tvůrčích architektů svými promyšlenými pedagogickými koncepcemi, vysokou vzdělaností a náročností, filozofující přemýšlivostí, schopností sdělovat, a hledáním budoucích podob architektury. Stal se ve své době nepochybně významným znalcem lidové architektury, teoretikem s elitním duchovním rozměrem, přednášejícím a polemizujícím, mimo jiné, s myšlenkami Václava Richtera, Jana Patočky, Martina Heideggera, Georga Wilhelma Friedricha Hegela, Jana Pavla II., což bylo v okupační době tuhé komunistické normalizace na FA VUT v Brně, poměrně odvážné.

značně rozšiřují schopnost lidských smyslů vnímat svět okolo nás. Satelitní fotografie Země a vojenské mapy středních měřítek byly dříve přísně tajné, ale nyní jsou běžně dostupné jako turistické. Překypují vysoce kvalitními informacemi odrážejícími někdy i velmi dávnou minulost. Tím, jak člověk přetváří přírodu okolo sebe a buduje architektonická a urbanistická díla, vkládá do ní produkty svého myšlení, přetrvávající ve formě své geometrické abstrakce podstatně déle, než ve své hmotné podstatě dílo samotné. Studium a analýza těchto abstraktních vztahů prolínajících přírodou ovšem může být také předmětem zájmu architekta, jehož citlivé oko v nich může vidět mnohem víc, než pouhé skvrny po zaniklých stavbách. Ve prospěch zařizování se člověka ve světě, nabízejí architektovi možnost analyzovat projevy lidského budování v globálních vztazích nejrůznějších architektonických i urbanistických civilizačních projevů. Například tzv. *plužina*, zachycená v katastrálních mapách, je jednou z již dříve známých abstrakcí zachycujících po celá staletí velmi stabilní a konzervativní vlastnické vztahy v území.¹ Při jejich studiu, při studiu této urbanistické struktury, hraje velkou roli právě čas, projevující se civilizačním vrstvením oněch vztahů, na straně jedné a jejich postupným pohlcováním přírodou na straně druhé.

Z přirozené zásady týkající se zanikajících struktur, dle které mizí detaily naším smyslům dříve než vztahy celkové, lze logicky vyvodit, že právě pomocí digitální analýzy mapových sestav a tím i nově odhalované větší dimenze nám umožňují vidět do vzdálenější minulosti. Tento fakt je významný zejména s ohledem na pramennou nouzi, se kterou se potýkají i jiné obory, jako například historici. Vysoké náklady, omezený rozsah a destruktivní charakter, jsou limitující faktory provázející například také archeologický výzkum. Současná letecká archeologie se soustřeďuje spíše na vyhledávání jednotlivých lokalit a objektů, než na zkoumání krajinných, urbanistických a architektonických strukturních vztahů.

Kromě poznání konkrétní situace je první skica provedená nad její abstrakcí v podobě mapového podkladu, jedním z prvních kroků tvůrčího architekta. Nástroje, kterými disponuje teorie architektury, mu umožňují zmocnit se mnoha skrytých koncepčních a sjednocujících vztahů ve zkoumané struktuře, které pouze analyticky zaměřenému historikovi, ale i archeologovi snadno uniknou. Jejich existence sice obvykle není zjevná, ale postupným zasvěcováním do problematiky se zjevnou může stát. Obdobně jako se v galerii při vnímání uměleckého díla nebo jeho torza uplatňuje kromě racionální stránky i lidská fantazie, tak i při vnímání architektonického díla a jeho torza se uplatňuje intuice, která však není samozřejmou a musí se velmi citlivě a dlouhodobě pěstovat. Je to možnost, která náleží připravenému a spočívá v pochopení celku, jeho koncepce, jednorázovým vnuknutím, intuicí a dále ve schopnosti tento podstatný princip díla popsat a vyjádřit. Zásadního průlomu hranic lidského poznání, směrem ke kořenům evropské architektury a civilizace, je možno nad rámec historie, archeologie... dosáhnout postupnými analytickými i syntetizujícími tvůrčími kroky architekta v čase i prostoru. Můžeme tak lépe pochopit dynamiku proměn architektonické a urbanistické reality, s jejími tendencemi a tradicemi a tím dosáhnout nejen jakési jasnozřivosti, schopnosti předjímat do budoucna, ale i schopnosti vhlížet do minulosti, někdy až k samotným počátkům lidské civilizace. Pokoušejme se naslouchat řeči architektury právě tam, kde archivní prameny mlčí.

Z přirozené potřeby vymezení tématu se z prostorového hlediska na pozadí Moravy i s jejím nejbližším evropským okolím, soustředíme ohniskově na problematiku proměny struktury jejího původního centra, reprezentovaného nenápadně starobyloou Ostravicí, zapomenutou i s jejím původním Brněnským hradem někde v Moravsko-slezských Beskydech, na straně jedné, a současným mocenským ústředím největšího moravského města Brna s jeho Špilberkem, na straně druhé.² Prostorovou interpretací vzájemných vazeb, jakýchsi *kořenů* minimálně vymezené struktury, vazeb reprezentovaných především životy a osudy lidí, se pokusíme ve prospěch budoucnosti oživit jejich minulost.

3 STAROBYLÁ OSTRAVICE A BRNĚNSKÝ HRAD

3.1 OSTRAVICE

Ostravice je podhorskou rekreační obcí v údolí Beskyd na stejnojmenné říčce, protékající dále městy Frýdlant nad Ostravicí, Frýdek - Místek, Ostrava, kde se závěrem vlévá do Odry. Původ názvu vesnice *Ostravice* bývá běžně odvozován od stejnojmenné, obcí protékající řeky. Objevuje se údajně poprvé ve zmíněném urbáři panství hukvaldského z roku 1581 a to v pozměněné podobě *Ostrawicze*.³

V doteku skupiny beskydských hor zformovaných do tvaru růže a ovládaných monumentálním vrcholem Lysé hory, se na původním dně zaniklých post ledovcových jezer až do dnešní doby dochovalo osídlení ve své urbanistické struktuře výrazně poznamenané lánovou kolonizací 13. století.⁴ Reliktní *sídelní jádro* představuje svým rozsahem mimořádnou kulturní hodnotu. Její existenci je nadbytečné dokazovat, její existenci je prostě nutno pochopit a chránit.

Zatímco dno zaniklého jezera mělo před vytýčením lánů charakter rozsáhlého mokřadu, za jeho pobřežní linií bylo zaplněno geometrií vztahů respektujících vodní plochu ve všech civilizačních projevech. Osídlením na jeho březích, směřováním komunikací, důlní činností, údržbou i budováním sypaných hrází a podobně. Důležitou roli zde hrají výškové vztahy, díky nimž se problém kompoziční analýzy a prostorové interpretace stal prostorovým v plném slova smyslu.

Moravský malíř *Gottfried Herbert* (*1674 +1740), působící například ve Fulneku, Opavě a v Olomouci, je původním autorem oltářního obrazu Nejsvětější Trojice v římskokatolickém chrámu na Ostravicí.⁵ Obraz sice vznikl již v roce 1706, ale v roce 1784 jej do dnešní podoby restauroval jiný regionální malíř z Fulneku, *Johann Georg Frömmel* (*1754 +1814). Vzhledem k tomu, že místní římskokatolický kostel *Nejsvětější Trojice* na Ostravicí byl podle údaje uvedeného na věži postaven až v roce 1789 a vysvěcen v roce 1790, tak se zdá, že z časového hlediska byla instalace hlavního oltářního obrazu, již na první pohled, poněkud předčasná. Můžeme si v literatuře také ověřit, že tvrzení o jeho přemístění z fulneckého klášterního kostela Augustiniánů po jeho zrušení, není v tomto konkrétním případě ničím hodnověrně doloženo, a vychází se pouze z analogických okolností souvisejících s *Josefínskou reformou*.⁶

I laické oko mohlo při nedávné rekonstrukci fasád zhlédnout charakter zdiva pod omítkou a vidět to, co místním památkářům a historikům dlouhodobě trestuhodně uniká, přestože nešlo zdaleka o první obnovu fasád. V roce 1999 byl sice kostel na Ostravicí vyhlášen *kulturní památkou České republiky*, ale pouze jako příklad *venkovské církevní architektury konce 18. stol.* Kostel je již sice konečně památkově

chráněn, ale jeho skutečná hodnota zůstává i nadále nedoceněná. Není pochyb, že Ostravický kostel nebyl v plném rozsahu novostavbou. Je postaven z velké části na podstatně starších základech a starším kamenném zdivu v místě vstupu téměř do výše 1,5 metru. Podle poněkud zavádějících pověstí a ústní tradice mu měl údajně předcházet *kostel dřevěný*. Jak vyplývá z charakteru jeho obvodového zdiva, šlo v této zprávě nejspíš o dřevěnou stropní konstrukci a samozřejmě i krov na dovedně kladeném kamenném zdivu. Nově přestavěný chrám pak již byl opatřen cihelnou dozdívkou, novou omítnutou stropní konstrukcí, která zvýšila jeho odolnost proti požáru, když střecha starého chrámu nejspíše ve víru předchozích válečných událostí podlehla. Vznik kostela na Ostravici v 18. stol., ani údaj o založení fary, nemohou být chápány jako zpráva o jejich prvotním založení, nýbrž jde pouze o jejich obnovení a přestavbu. Vysvěcení kostela předcházela celá desetiletí válek. *Války o rakouské dědictví* (1740 - 1748), sedmiletá válka neboli třetí slezská válka (1756 - 1763), *válka o bavorské dědictví* (1778 - 1779), kterou opět zahájil *Fridrich II.*, údajným vpádem do Čech, ale Moravě a Slezsku se nepochybně také nevyhnul, když o míru jednal v Těšíně. Mír byl po dvou letech nesmyslných šarvátek sepsán až v květnu 1789 a dostal příznačné označení *těšínský*, protože byl uzavřen necelých 25 km od Ostravice, která součástí *bavorského dědictví* i se svým širším okolím někdejšího *Bruneswerde* nepochybně byla také.⁷ Tehdejší evropské mocnosti si znovu rozdělily Evropu do podoby, která více méně trvala až do první světové války. Až po celých deseti letech míru je teprve ostravický kostel znovu v plném lesku. Protože fara bez kostela žádný smysl nedává, je kromě textury zdiva i Linhartovo svědectví o jeho starší existenci naprosto nezpochybnitelné. Ke stejnému závěru dospějeme, budeme-li se zabývat také monumentálními stavbami na zpracování železné rudy, ale také i při podrobnějším průzkumu místní lidové architektury. Stavební podstata obojího má v obci fáze odpovídající tomu, k čemu jsme dospěli předchozí úvahou. Destrukci bylo zachváčeno celé území dnešní obce.

Nevíme jistě, na co vlastně fulnecký klášter, který pravděpodobně poskytl ostravickému oltářnímu obrazu dočasný azyl, ve skutečnosti v Josefínských reformách dopltil? Kdož ví, jak to s tím nejcennějším, co dnes z uměleckých děl můžeme v ostravickém chrámu spatřit, ve skutečnosti bylo? Možná že bychom přesnější odpověď na tuto otázku našli pod přemalbou oltářního obrazu mistra Johanna Georga Frömmele? Třeba snad v podobě tajemného *Civitas dei*, možná snad i s ústředním chrámem Přemyslovců nad posvátnou půdou *Metodějova Děvína*.⁸

Bedřichův splav v Beskydech je z geografického a vojenského hlediska strategicky mimořádně výhodným místem, odkud se dá pomocí poměrně malé vodní nádrže umělými povodňovými vlnami ohrožovat celá oblast severovýchodní Moravy až na území Polska. Vodní nádrž, *klaus*, pro regulaci vody údajně na splavování dříví na říčce Bílá je možno přisuzovat olomouckému arcibiskupovi Bedřichu z Fürstenberka, jak naivní dějiny zdejšího kraje kážou.⁹

Můžeme pohodově procházet Ostravicí a jejím okolím a ve své zaslepenosti z její minulosti nic nevidět. Při pozorném vnímání zdejší urbanizované krajiny a architektury si naopak můžeme s podporou nových technologií uvědomit stopy minulých dějů v podobě *reliktních urbanistických struktur*, které je možno pochopit pouze jejich postupným *zaldněním*.

3.2 BRNO

Pro Staré Brno, pro Mendlovy genetické pokusy, ale i klášterní pivovar byl nejdůležitějším městským atributem pramen vynikající vody vyvěrající pod úpatím Žlutého kopce. Vysoce kvalitní pramenitá voda vyvěrala také přímo na místě pivovaru u Kartuziánského kláštera v Králově Poli, jež je rovněž součástí dnešního Brna. Pramen vody vyvěral i v okruhu Dominikánského kláštera a chrámu sv. Michala. Vodní živel se svými kašnami představoval a dodnes, s výjimkou plytkých novodobých výplodů, představuje podstatnou symboliku v obrazu města.

Vodní prameny lákaly žíznivé poutníky k návštěvě gotického chrámu Nanebevzetí Panny Marie na Starém Brně, ale předtím také k rotundě Panny Marie a ještě předtím... Byla to kultovní místa, mezi kterými vznikaly komunikační trasy již od nepaměti. Jejich tradice byla natolik stabilní, že také křesťanství tyto lokality později plně respektuje a dále rozvíjí. Pramen vody vyvěrající pod personifikací bohyně *Ostré* dal vzniknout Deinu městu, Civitas Dei na Ostravici v Beskydech, zmiňovanému později již jen jako Brunswerde, Brněnský hrad. Pro Ostravici i staré Brno byl právě kult plodnosti tím, co obě místa spojovalo v jejich osudech. Kult Panny byl jakousi analogií všeobjímajícího kultu *Matky Země* a jeho mnohočetnost lokálních názvů byla dále rozmnožená ještě i proměnlivostí názvu místa v čase. Byl tím co dávné osudy Brna a Ostravice nejvíce spojovalo. Nezbytnou podmínkou existence takového místa byla protikladná dualita, v Brně reprezentována skálou. Nejvhodnější místo pro vztyčení menhiru (pylonu) jakožto symbolu mužské síly, slunečního božstva, místa, kde vychází slunce... Pro křesťany je to však místo obzvláště vhodné pro stavbu chrámu sv. Petra. V mnoha ohledech byla tato tradice na území Brna až do 13. století nevýznamná ve srovnání s Ostravicí. Teprve nevyhnutelný zánik jejího hradu spolu s velkými přesuny zámožného obyvatelstva a duchovních elit vedl k následnému nevídanému rozvoji novodobého Brna. Dávno před svým zánikem plnil ostravický hrad také funkci velmi významného církevního centra, kterou nepřevzalo nově se rozrůstající Brno, nýbrž s předstihem se rozvíjející a bližší Olomouc, ale i zde jen částečně.

Všeobecně vžitá představa živelně vznikajícího a rostlého města na křižovatce cest neobstojí, začneme - li si uvědomovat existenci geometrických zákonitostí v jeho struktuře. Tyto zákonitosti se týkají především hlavních městských dominant a nejvýznamnějších staveb. Důležitým prvkem formujícím geometrii Brna je již zmíněná základní osa procházející kultovním místem na Starém Brně a návrším Petrova. Kolmice vytýčená z posvátného místa, ze středu presbytáře sv. Petra a Pavla prochází naprosto přesně středem presbytáře chrámu sv. Jakuba. Vytýčením hlavní osy chrámu sv. Jakuba vzniká v rámci Brna ideový pravoúhlý trojúhelník, jehož třetí vrchol ukazuje na dnes do kanalizace vyvěrající pramen v pivovaru na Starém Brně. Obdélník sestává ze dvou čtverců o délce strany cca 200 vídeňských stop. Přímo v jeho středu, v místě křížení diagonál, se nachází třetí dominanta města Brna, hrad Špilberk. Za významnou skutečnost lze ještě pokládat také to, že prodloužená osa obdélníka je respektována kaplí sv. Ducha spolu se symetrickým uspořádáním špitálu. Můžeme konstatovat, že celá řada dalších významných brněnských staveb, včetně Staré a Nové radnice, kašny Parnas, prostoru dnešního Náměstí svobody, San Marka atd. respektuje tuto zákonitost v geometrickém uspořádání Brna také. Celkový obraz nejdů-

ležitějších chrámů v Brně je prostoupen ve své kompozici vazbami, které jsou výrazem lidské snahy dobrat se alespoň v symbolické rovině, skrze i nám smrtelníkům blízké konstrukce dvou čtverců, božské dokonalosti zlatého řezu. Skupina spřízněných chrámů má stejné zastoupení, jaké známe z vyobrazení Civitas Dei z konce 12. století, které mělo svůj slavný historický předobraz v hradu na Ostravici - Civitas, v listině královny Kunhuty ještě takto pojmenovaný, přestože již sloužil pouze jako shromaždiště vojsk Přemysla Otakara II.¹⁰

Z vyobrazení je možno vyvodit, že Brunswerde, Civitas anebo také Brněnský hrad na Ostravici měl, kromě řady podružných, tři hlavní chrámy. Chrám sv. Petra, sv. Jakuba a ústřední chrám zasvěcený současně Panně Marii a sv. Janu Křtiteli. Můžeme tak plným právem i v Brně hovořit o obdobné skupině chrámů, o tzv. *Svaté rodině brněnského kostela*. Také v Brně se tedy můžeme setkat s dnes běžně přehlíženými projevy lidské aktivity promítnutými nepozorovaně do jeho urbanistické struktury. I zde je potřebné si jejich existenci nejen uvědomit, ale je nezbytné k jejich správnému pochopení doplnit i to, s jakými historickými událostmi jejich vznik souvisí, a jací aktéři, v jakých vztazích stáli u jejich zrodu. Nezbyvá také, než se současně pokusit odpovědět na otázku, kdo konkrétně stal za přenesenou tradicí a nápadnou shodou v rukopise urbanistické struktury ostravického Civitas a středověkého i renesančního Brna.

4 METODY A PŘÍSTUPY

4.1 URBANISTICKÁ STRUKTURA

Pojem vyjadřující principiální substanci díla, *urbanistická* či *architektonická struktura*, mají kořeny v kybernetickém světě, obdobně jako současné informační technologie. *Urbanistická struktura je soustavou prvků a vazeb mezi nimi v prostoru*. Hlavním smyslem analyzování takovýchto struktur z hlediska tvůrčího architekta, je poznávání skrytého myšlenkového světa architektury a urbanismu, jímž si dává odpověď na své pochybnosti a získává tvůrčí jistotu v procesu tvorby. Pro odhalování skrytých kulturních hodnot je tento pojem důležitý právě ve vztahu k tomu, co se po zániku hmotné podstaty v podobě *reliktních architektonických struktur*, skrytých v přírodě, dochovalo. Studium objemově prostorového uspořádání architektonických a urbanistických děl, jejich *kompoziční analýza*, směřuje k poznání vzájemných vazeb architektonických prvků v prostoru. Poznáním *řádu díla* se dostáváme skrze citovou stránku lidské osobnosti ke skrytým pravdám se zobecňující platností obdobné racionálním exaktním postupům.

4.2 DIGITÁLNÍ KONTEXT ARCHITEKTURY

Hlavním smyslem architekta poznávání tajemného digitálního světa je především *hledání kontextu* ve prospěch vlastní tvorby, jíž dává odpověď na své tvůrčí pochybnosti a získává tvůrčí jistotu. *Digitální analýza* v architektuře a architektonické kompozici umožňuje postihnout smyslově podprahové jevy a provést jejich vizualizaci zvýrazněním, zvýšením kontrastu... Uchopení pouhými smysly neuchopitelného, vizualizace neviditelného je zde cílem. Z velmi komplikovaného procesu vnímání, z jeho fyziologické podstaty, je možno posílit a technickým prostředkem umocnit činnost oka, podobně jako tomu kdysi bylo například u mikroskopu nebo dalekohle-

du. Jsme však schopni vidět skutečně pouze to, čemu porozumíme. Kontext lidských osudů zachycený historií je naprosto nezbytný k tomu, abychom uznali nejen existenci abstraktních vztahů ve městě nebo krajině, ale abychom je současně naplnili i životem. Bez něj nedávají žádný smysl.

4.3 ARCHITEKTONICKÁ KOMPOZICE A KOMPOZIČNÍ ANALÝZA

Pro uchopení podstaty díla si *architektonická kompozice*, jako integrální součást teorie architektury a jako věda o zákonitostech skladebnosti architektonických a urbanistických děl, systematizuje své vlastní *harmonizační kategorie*.¹¹ *Harmonizační kategorie* v architektuře a urbanismu jsou prostředky sloužící k dosažení vyváženého stavu neboli *harmonie*, této bytostné a nezpochybnitelné primární potřeby člověka. Jsou hlavními teoretickými nástroji *komponování* i *kompoziční analýzy*. Můžeme se skrze ně zabývat problematikou symetrie, rytmu, modulu, kontrastu, proporci, měřítka. K pomocným kategoriím pak můžeme přiřadit problematiku barvy, světla a stínu, klamu a iluzí. Hlubší vhlédnutí do světa architektury, skrze *kompoziční analýzu*, nám dává možnost lépe porozumět okolnostem vzniku urbanistických a architektonických děl, lépe pochopit vztahy mezi vzájemně propojenými prvky struktur. Kompozice může svými analytickými prostředky, studiem struktury a prostorového rámce dávných dějů přispět k nedestruktivnímu a relativně levnému napravení jejich interpretačních problémů. Můžeme to dokázat pracným hledáním skrytých vnitřních vztahů na pozadí jejich, po celé věky cíleného harmonického uspořádávání. Bez intuice a citu se zde bohužel neobejdeme. Můžeme vyzorovat obvyklou mnohvrstevnatost dávného architektonického díla, posloupnost či současnost jeho metamorfóz, vývojové tendence, návaznosti, ale také charakteristické vztahy ve smyslu rytmičnosti, osobnosti a symetrie, modulových zákonitostí, proporční řád a jiné vlastnosti kompozice spojené s jeho historickým vývojem. Je možno rámcově doplňovat časové údaje a polohu jednotlivých prvků kompozice jako integrální součásti dějinného rámce. Jedná se o širokou oblast možných přístupů, logickými metodami většinou zdůvodnitelných, jejichž prvním podnětem jsou intuitivně uchopené vizuální zážitky podrobené posléze analýze z hlediska kompozičních zákonitostí.

4.4 OSTRAKICKÁ METODA

Pro snadnější orientaci v nepřehledném množství informací, pro jejich třídění a uspořádání, ale i pro zjednodušení práce s nimi je s ohledem na zásadní důraz na prostorovou stránku problému zavedena *ostrakická metoda*.¹² Každá informace, každá věta, představuje jeden střípek, jednu část onoho celku. Jeho podoba vzniká nejen vzájemným uspořádáním, sestavením, ale je možné ji pro potřebu prostorové interpretace, na základě odhalených kompozičních principů, hypoteticky doplňovat. Již pouhé tři indicie začínají ve vzájemně se doplňujícím vztahu vypovídat o tajemstvích, jež nás bytostně zajímají. Představa jednotícího celku s jeho řádem, odrážejícím se v architektonické jednotě díla, naopak zpětnovazebně koriguje místo a uspořádání části a precizuje jejich strukturu vyjádřitelnou geometricky či matematicky. Analýza vztahů při uspořádávání částí v celek může vést z důvodu nedostatku informací k alternativním anebo dokonce k mnohoznačným výsledkům. Je tedy nutné poskládat skutečně mnoho kamínek, než celá mozaika vyjeví například i tajemství zakleté v kameni brněnského Parnasu.¹³

4.5 PROSTOROVÁ INTERPRETACE URBANISTICKÉHO DÍLA

Teprve ve vztahu ke konkrétnímu prostoru, či architektonickému dílu nabývá informace svého skutečného významu. Častěji, než se obecně soudí, vznikají legendy přesazením děje do jiné, než původní prostorové situace, čímž nová místa získají nezaslouženě na lesku, bez ohledu na pravdu. Získávají nezaslouženě a pouze kořistnic-ky ve prospěch representantů světské i církevní moci, klamnou legendickou dimenzi, která může naprosto znehodnocovat bohužel i náš pohled na architekturu. Zkoumáním historických událostí v souvislostech prostorového uspořádání a kompozice architektonických a urbanistických děl můžeme naopak v některých případech dospět k novým a velmi zajímavým poznatkům. Zkušenosti ukazují, že ani všeobecně přijaté a listinně doložené líčení historických událostí nemusí být vždy v souladu s konkrétními prostorovými vztahy. Substituce dějů do konkrétních architektonických, urbanistických a krajinných struktur je zásadním nástrojem architekta pro jejich *verifikaci*. Proto je nutné podrobit kritice jejich případnou nehodnověrnost, vždy ve prospěch nově utvářených děl.¹⁴

5 KOŘENY MORAVSKÉ URBANISTICKÉ STRUKTURY

5.1 MAGNA OSTRA

Jen v Evropě lze najít obdobných hor s názvem *Ostrá* nebo krátce *Ostra*, *Östra*, *Ostara*... desítky. Často jsou nebo byly v jejich blízkosti sídla se stejným nebo obdobným názvem. Četností výskytu jejich označení, vztažené k jejich tvaru, je spolehlivě vyloučena náhoda. Příliš často jde o antropomorfní tvary s liniemi ženského těla. Naším předkům se tento magický obraz zřejmě nejen líbil, ale v mnoha analogických podobách se stal i předmětem hluboké náboženské úcty. *Reliktní architektonické struktury* s tím související jsou v tomto smyslu cenným kulturním dědictvím směřujícím k samotným počátkům naší lidské civilizace. Jde o pohanskou bohyni plodnosti, známou v mnoha kulturách i civilizacích pod nejrůznějšími, často i jazykově obdoby-nými jmény. Je to bohyně *Ostara*, *Astra*, *Ester*, *Istar*... Jsme-li toto vše připraveni pochopit, není nepředstavitelné, že i jiní zasvěcenci a mocní tohoto světa se pokoušeli naplnit právě zde, na místě jejího někdejšího kultovního okrsku, svoji vizi *Civitas Dei* zachycenou i v dobové literatuře.¹⁵ Od tohoto posvátného místa, tohoto pozdějšího Bruneswerde, Brněnského hradu, Pramenného hradu, odkud pochází božská síla a moc se snažily mnohé významné šlechtické rody odvodit svůj původ.

Prostým srovnáním je možno posoudit tvarovou korelaci Ostré hory nad kultovním okrskem dodnes zachyceným v katastrálních mapách na Ostravici s antropomorfními tvary hor v oblasti italské Senigallie.¹⁶ Najdeme zde mezi dnešními italskými městečky *Ostra* a *Ostra Vetere* nedávno prozkoumanou archeologickou lokalitu prokazatelně spojenou s kultem Panny, kultem bohyně plodnosti „*dea Bona*“ včetně všech atributů, na které bylo upozorněno již na Ostravici a v moravské metropoli Brně.¹⁷ Obdobně jako například v řeckém *Dionu* a na jiných takovýchto kultovních místech i zde najdeme kromě chrámu také divadlo nezbytné z důvodu pořádaných mystérií a termální lázně poskytující očistu a zdravotní péči. Absence historické kontinuity poškozuje nejen identitu osobnosti, nýbrž i celé obce. Architektura, zrcadlící věrně minulý stav polis, neumlká zcela ani po své vlastní smrti. Skrze předivo kompozičních vzta-

hů, jimiž poznamenala přírodu, doznívají v ozvěnách její rytmy o to déle, oč jemnější smysly máme. Jejich zušlechtění činí zázrak, jímž z mořské pěny povstává krása tající dech. Nejde o pouhý prelud. Vždyť orač při svém každoročním rituálu obnovujícím plodivou sílu Země vyryl hlubokou rýhu a zručný písař již před mnoha léty popsal omamnou vůni beskydské *slezové růže*.¹⁸

Ve starověké mytologii není žádnou novinkou, že sídlem bohů jsou hory. Sídlii přece na Olympu. Náš překlad je nepřesný, protože oni sami těmito horami v lidské představě byli. Nemělo by být ničím nepochopitelným ani to, že naši předkové tyto bohy velmi často ztotožňovali právě s okolními horami, které je obklopovaly a často i chránily proti nebezpečí.

Dochované písemné prameny nám připomínají ztracený *Děvín*, který byl přesně takovýmto místem kultu plodnosti, jež reprezentovala *Ostra*. Jméno bohyně *Devy*, nebo také naše *Děvy*, je pouze jednou z mnoha obdob bohyně *Ostre*. Tato pohanská bohyně, šířící svůj obrovský vliv po celá tisíciletí téměř na všech kontinentech, byla v našem kulturním okruhu křesťanské Evropy předznamenáním *Panny Marie*.¹⁹ Ve Španělsku, Francii, Itálii, ale i v mnoha jiných zemích ji nahradila velmi citlivě a dnes můžeme na původně pohanských kultovních místech najít světoznámá Mariánská poutní místa. To, že se původní kult často vázal k hoře, vedle které dnes stojí poutní chrám Panny Marie s obrazem Černé Madony, a že tato hora má antropomorfní tvary podněcující lidskou fantazii, je pradávným mysteriem. Idea vzorového města křesťanů, idea *Civitas Dei*, jehož sláva hvězd se dotýkala, se nyní vznáší nad minulostí ještě starší předkřesťanské éry dávného mysteriózního okrsku *Děvína* na Ostravici, který můžeme porovnávat s obdobnými, archeologicky řádně prozkoumanými okrsky v zahraničí.²⁰ Poutní místo zde ale schází, což vyvolává pochybnost, kterou bude zapotřebí rozptýlit.

V přehlížené listině salcburského arcibiskupství, kterou zapsal *Zuentibold* v *Carantanam* v roce 927 n.l., a kterou zveřejnil *Boczek* v roce 1836, je mimo veškerou pochybnost opakovaně zmíněn moravský arcibiskupský chrám *s. Petrum ad Ostarwizam*.²¹ Je potřeba si uvědomit, že takto svěcených chrámů v naší oblasti v té době nebylo mnoho. V oblasti Moravy existuje povědomí o jediném listinně doloženém ve spojení s Brnem. Dodejme, že nyní již nepochybně s tím původním, s Brunswerde a dále již jen se Svatoplukovým či Metodějovým Děvínem, což je jedno a totéž. I jiné listiny naprosto spolehlivě potvrzují ztotožnění *Ostravice* a *Ostarwitz*, protože v rámci líčení válečných střetů je zmíněna i další lokalita, *Údolí Černé*, dávající prostorové interpretaci dějů 9. stol. jedinečný a dlouho hledaný smysl.²² Na scénu se tím dostává i dlouho hledaný *Vogastisburg* ztotožněný s Děvínem, posouvající poznání naší minulosti ještě dál, až do období knížete Sama. Poznání prostorové reality, ve které je *Vogastisburg* v užším slova smyslu vodním hradem na místě někdejšího kultovního okrsku a v širším slova smyslu rozsáhlou přírodní pevností Beskyd, především ústřední s oblastí oppida *Za Ostrou*, nám dává šanci porozumět tomu, co jsme mohli z dochovaných zpráv pokládat doposud za rozporné. Samotný název *Vog_astis_burg* odráží tuto dvojsmyslnost velice dobře. Ve vztahu k vodnímu hradu pod horou má v užším slova smyslu význam *z vln až ke hvězdám se strmící pevnosti* a ve vztahu k přírodnímu oppidu a tedy v širším slova smyslu označuje *pevnost bohyně Asti*, bohyně *Ostre*.

Pražský kapitulní rukopis z 12. století, Augustinovo dílo *De civitate Dei*, nemá zatím určeno místo vzniku, ale zato obsahuje významné vyobrazení. *Celostranný obraz Boží obce ovládá vznešený klid, který jako by se inspiroval nástěnnou malbou. Plochu ovládá velká postava Boha - světovládce, obklopená mandorlou. Stvořitel sedí na oblouku duhy, po jejíchž stranách vystupují symboly Syna a Ducha svatého. Ikono grafický program doplňují andělé, obrazy evangelistů a Jakob s personifikovanou Boží Moudrostí. V dolní části obrazu, zaplněné vyvolenými (apoštolové, světci a světice), je v pravém dolním rohu umístěna skupinka Čechů, představovaná biskupem, mnichem a mužem a ženou.*²³ Ne nástěnná malba, nýbrž reálná, velkorysá geometrická struktura města byla oním předobrazem, který dává dílu monumentální charakter. Je zde zachycena celá řada geometrických vztahů, jejichž celkovým rámcem je obdélník v reálném provedení s proporcí blízká se zlatému řezu, jež jako projev dokonalosti přináší jedině Bohu a jeho zástupci na Zemi - císaři. Horní a spodní, tedy východní a západní hradební zeď má segmentový tvar, není zdvojená a je nižší než severní a jižní zdvojená. Je tedy zřejmé, že nebezpečí hrozící z těchto stran bylo menší. Tomu odpovídá představa proudící vodní plochy obklopující vodní hrad na ostrově čokovitěho tvaru. Ten však již na obraze božího města zachycen není, protože je pokládán za součást venkovního a tedy nebezpečného prostoru, před kterým se obec uzavírá. Zdivo městských hradeb je provedeno z pravidelných, přesně opracovaných, stejně velkých a provázaných kvádrů, navozujících atmosféru pečlivosti provedení a modulového řádu. Skupinka *Moravanů* ve městě je čtyřčlenná. Lze je poměrně spolehlivě identifikovat jako sv. Vojtěcha se symboly biskupské hodnosti, sv. Prokopa v oděvu mnicha, sv. Václava jako vnuka stojícího před svojí babičkou sv. Ludmilou. Jako jediní na celostránkovém vyobrazení jsou bez aury, což lze vysvětlit jejich světským, vlastnickým vztahem k vyobrazenému sídlu, jehož poslední stopy jsou čitelné dodnes právě skrze vlastnické vztahy vyjádřené v katastrálních mapách.

Původní pohanský kultovní okrsek, na jehož půdorysu bylo *Civitas Dei* založeno, míval zpravidla kompozici jednoho nebo dvou čtverců. Lze předpokládat, že tomu tak původně bylo i na Ostravici, protože tento geometrický rozvrh je uplatněn silou tradice ještě i v geometrickém rozvrhu renesančního Brna. Druhý čtverec, druhou polovinu kultovního okrsku však již v moravských katastrálních mapách nenajdeme, protože se nachází až za zemskou hranicí ve Slezsku.

Je překvapivé, že ve stísněném prostoru Podbeskydí na severovýchodní Moravě, dnes již téměř charakteru městské aglomerace, můžeme postrádat celá středověká sídla, která jsou zmiňována ještě v písemných pramenech z kolonizačního období.²⁴ *Friedberg* je již jen ve své skladbě *Fried_berg* německou obdobou názvu oppida bohyně Ostré.²⁵ Germánská starověká mytologie zná jako bohyni plodnosti *Ostaru*, jež je jednoznačně ztotožnitelná s *Ostrou*. Zná ji však i pod jménem *Frey, Fryja, Frigg, Frid, Frieda*,... což v našem případě znamená, že *Friedberg* je jako složenina ztotožnitelný právě s *Ostrou horou*.²⁶ Řada nově založených měst na severovýchodní Moravě si tento název pokoušela přivlastnit, někdy i s celou jeho historií. Nejoprávněněji *Frydlant nad Ostravicí* jako *Fried_land* neboli její pole či území pod *Ostrou horou*. Protože do kompetence této bohyně plodnosti spadala i následná péče o zemřelé, stalo se její jméno základem pro vyjádření klidu a míru s tím souvisejícího. *Friedin dvorec*, neboli *friedhof*, posloužil dokonce v němčině jako označení hřbitova.

Z listin 13. století také vyplývá celá řada prostorových informací, které je možno interpretovat na základě substituce dějů, s využitím polohových a plošných údajů, tedy i na základě vlastnických i susedských vztahů. Jejich logickým posouzením se můžeme dobrat k závěrům, které naznačila již jen prvotní úvaha o původu názvu sídel v Podbeskydí a Beskydech.²⁷ Jejich velkomoravská minulost již byla dávno převrstvená, ale křesťanská budoucnost v podobě naprostého vymazání sídla hereze z mapy Moravy a Slezska se ještě plně neprosadila.

Je zřejmé, že zatímco oficiální a mocensky prosazované dějiny Čech postrádají pro řadu historických události konkrétní prostorové pozadí, kulisa hor Moravskoslezských Beskyd, s desítkami neuznaných pevností a hradišť ve své struktuře, na uznání nepohodlné, ale logické interpretace těchto dějů stále čeká. V nutně ne zcela úplném výčtu hlavních problematických a zaniklých sídel širšího krajinného rámce Beskyd je kromě *Friedbergu* nejzáhadnější právě *Bruneswerde* = *Bruneswerde* = *Brněnský hrad*. Brněnský hrad, zmiňovaný hlavně v listinných dokumentech 11. - 15. stol. Především pro období 11. - 13. stol. byl často samozřejmě, ale nesprávně, předpokládán někde v novodobém Brně, kde byl dlouhodobě také marně hledán archeology a kunsthistoriky. Hrad tohoto jména, spojený v pramenech s řadou významných událostí moravských dějin, se nacházel naprosto překvapivě v oblasti Beskyd. Všechny děje uváděné v listinách, a často i v těch, které jsou problematicky označovány za falza, jsou obdivuhodně snadno interpretovatelné v krajinném rámci Beskyd. V tomto světle lépe pochopíme i obsah Kosmovy kroniky i s jeho bájným vyprávěním starců, jakkoli byla zjevně napsána s úmyslem zamlčet především skutečný prostor, ve kterém malebně vylíčené děje probíhaly.

Obvyklé ztotožňování Staré Vsi nad Ondřejnicí s územím Brunswerde, jež držel lénem r. 1371–1382 *Lutolt z Brunswerde*,²⁸ naprosto nepřipadá v úvahu, protože *...Drslav z Kravař ...r. 1378 prodal Mikulášovi z Lubojed a jeho manželce Anně z Heroltic Starou Ves a Oslův mlýn do jejich životů*.²⁹ Srovnáním těchto listinných údajů je lokalizace Brunswerde do prostoru Staré Vsi zásadně zpochybněná nebo dokonce vyloučená. S prostým využitím údajů Hosákova místopisu v rozmezí několika stran jeho knihy lze Starou Ves jako možného kandidáta na hrdý titul původního Brunswerde spolehlivě a definitivně vyloučit. Také *archeologický výzkum sklepení zámku přinesl materiál mladší, než by měl odpovídat prvopočátkům Staré Vsi*.³⁰ Žádné základy vodního hrádku se v r. 2000 nenašly. Neprůkazný zůstal i terénní průzkum Hýla a Poláška, který přinesl jen několik problematických keramických střepů, které lze údajně časově zařadit do 13. - 14. století, ale které se na pole mohly dostat mnoha způsoby třeba i z velké vzdálenosti.

Na *Müllerově*^a seznamu slezských hradů k roku 1837 již Brunswerde přímo uvedeno není, ale přesto je zde alespoň v poznámce naznačeno, že za Frýdkem v těšínském panství, ležícím na cestě do *Freibergu* je v horní části trhu tohoto městečka ještě dnes velmi starý hrad s nepravidelnými stavebními konstrukcemi, jehož doba výstavby je ale zcela neznámá.³¹ Lze se s ohledem i na jiné možnosti oprávněně domnívat, že tato poznámka by se mohla naposled týkat právě ještě Brunswerde a je to te-

^a *An der oberen Seite des Marktes in diesem Städtchen ist noch heut ein sehr altes Schloss von unregelmäßiger Bauart, dessen Erbauungsjahr aber ganz unbekannt ist.*

dy v celé sérii dalších zřejmě tou poslední. Je jisté, že v té době již ani původní oppidum Friedberg dávno neexistuje, a že pod tímto názvem v seznamu figuruje snad frýdecký hrad anebo ještě nějaké jiné, třeba i rovněž zaniklé sídlo.

5.2 ČERTOVO BRNO

Neznáme hodnověrně původní tvůrce žádné z hlavních brněnských dominant, ke kterým můžeme z hlediska urbanistické kompozice přiřadit především tři hlavní. Špilberk, chrám sv. Petra a Pavla a chrám sv. Jakuba. Budeme li dále rozhodovat, která z těchto dominant je pro Brno nejvýznamnější, budeme se pravděpodobně rozhodovat mezi Špilberkem a Petrovem. Otázka víry se snadno může stát v dalším rozhodování mezi světskou a sakrální architekturou vážným problémem, který ani na tomto místě nerozhodneme. Budeme li však hledat odpověď na otázku, která z uvedených dominant je nejdůležitější z hlediska urbanistické kompozice, budeme kupodivu nuceni uznat, že nejdůležitější je překvapivě chrám sv. Jakuba, protože právě v jeho poloze a orientaci je nejčitelněji zakódována ona geniální matematická idea, která prosakuje až do jeho vlastní struktury a jejímž nejzjevnějším formálním projevem jsou klenební styčníky určující hlavní směry kompozice Brna. Toho, kdo vytýčil osu hlavního trojlodí a kdo navrhl jeho klenbu, ten současně určil hlavní směry budoucího rozvoje Brna, jeho nejdůležitější místa v křížení směrů, proporcionalitu, modulové zákonitosti, skladebnost... Ještě v 19. stol. byly posléze tyto zákonitosti překvapivě důsledně respektovány. Možná již jen ze setrvačnosti, ale možná, že německý živel v Brně do této problematiky zasvěcen byl, a že vědomě ovlivňoval stavební rozvoj v tomto duchu až do konce 2. světové války. Pozdější stavební projevy již tuto kvalitu postrádají a připívají spíše většinou k její nevědomé destrukci.

Označíme - li chrám sv. Jakuba, jako jakýsi klíč k pochopení harmonického uspořádání Brna, můžeme jeho náhrobní kameny oprávněně pokládat za klíč k pochopení pozadí vlastního vzniku. Identifikace lidí, kteří u jeho renesančního znovuzrození byli, a kteří by mohli být tvůrci či nositeli jeho nadčasových idejí překračujících jedno slohové období, by mohla významně přispět také k bližšímu poznání vazeb v rámci moravské urbanistické struktury.

Dürerův přítel *Jan Čert* (~*1471 +1552), s jehož jménem se setkáváme v literatuře v mnoha podobách, je v současnosti znám především díky dochované vzájemné korespondenci prozrazující oboustranné ovlivňování. Posloupnost významné větve brněnského rodu Čertů je pravděpodobně následující: *Johann* von Neuhaus (~*1471 ~+1552), *Sebastian* von Brno (~*1510 ~1580+), *Christoph von Wien* (~*1540 +1600).³² A právě posledně jmenovanému bývá nesprávně přisuzován náhrobní kámen u sv. Jakuba a to právě ten, na kterém je erb navržený Dürerem pro Jana Čerta. Z erbovní symboliky však vyplývá mimořádně zajímavý fakt, že ve skutečnosti jde o erb jeho dcery *Susann* a manžela Jakoba von Seisenegger, dvorního malíře Ferdinanda I. Trojúhelník v jeho erbu je jako symbol zjevně odvozen z kompozičního uspořádání dominant Brna. *Susannina* polovina ústředního štítu není v některých detailech provedena zcela přesně podle Dürerova návrhu. Její identita je však zcela logická.

5.3 ROD ČERTŮ

Rod Čertů patřil od nepaměti až po současnost k nejpočetnějším a nejrozvětvenějším starým moravským rodům, jejichž významu nebyla doposud věnována téměř

žádná pozornost. Jazyková bariéra způsobovala mnohé problémy v jejich identifikaci. Zatímco se například ve Slezsku v roce 1504 ztratil Hans Czettritz, v Brně se posléze objevil pozdější císařský stavitel Jan Čert. Když někdy okolo roku 1510 odjíždí za práci a svoji novou ženou do Vídně, objevuje se zde jako Johannes Tschertte. Je to podivná výjimka, protože obvykle se při překročení hranic stal z Jana Čerta Hans Teufel. Je také zajímavé, že v Čechách se rodu Čertů v období renesance nijak zvláště nedařilo a že jich zde najdeme ve srovnání se Slezskem jen několik. Na Opavsko pronikali z Dolního Slezska již jako Cettrysové a posléze najdeme u sv. Jakuba v Brně nádherný náhrobek Anny Marie Cetritsové z Kinssperku, manželka Hanusse von Haugwitz, jež byla pravděpodobně neteří Jana Čerta, ale především noblesnost náhrobku promlouvá o tom, jak významným šlechtickým rodem v evropském měřítku Čerti byli. Z jeho erbovní symboliky vyplývá mnoho dalších poznatků poznatků o pozadí harmonického rozvoje Brna. Další významné enklávy Čertů najdeme také v Německu a v Uhrách. Po roce 1620 začali jako protestantská šlechta postupně opouštět území ovládané katolickými Habsburky, takže jejich potomky dnes najdeme s různými variantami jmen často v USA a Holandsku. Velkou pomoc odvedli ve službách pruského krále Fridricha Velikého v boji proti Marii Terezii, při devastaci Slezska a bohužel i Ostravice. Neslavně se někteří příslušníci rodu von Czettritz zúčastnili v generálských funkcích i bojů v průběhu první a druhé světové války. K vysoké šlechtě v Německu jich můžeme v současné době přiřadit již jen několik, ale jejich geny je možno vystopovat snad u všech hlavních evropských panovnických rodů.

5.4 DÜREROVA RŮŽENCOVA SLAVNOST JAKO PŘEDOBRAZ BRNA

Kompozice chrámu *sv. Sebalda v Norimberku*, nacházejícího se téměř přímo na *náměstí Albrechta Dürera*, mohla být snadno již jen při prostém srovnání, v literatuře opomíjenou inspirací pro výstavbu *chrámu sv. Jakuba v Brně*. V obou případech jde o síňovou gotiku v obdobném struktivním i materiálovém pojetí včetně podstatné části jejich vnitřního prostoru. Podobnost presbytářů obou chrámů v souvislostech díla Jana Čerta a Albrechta Dürera nemůže být jen náhodná. Jejich společná záliba v geometrii nepochybně byla podněcována především společným zájmem o architekturu, a nelze tedy vyloučit její bezprostřední praktické využití. Kompoziční principy použité v Brně odpovídají svým charakterem specifickým kompozičním principům uplatněným v Dürerově malířském díle. Jeho Růžencová slavnost má kompozici téměř identickou s tím, co můžeme najít v kompozici Brna. Navíc je zjevné, že Dürer na tomto obraze kromě svého autoportrétu namaloval i Jana Čerta jako uznání jeho podílu na matematickém a geometrickém základu díla. Poznáme - li mezi jeho skicami také vedutu renesančního Brna, najdeme - li v jeho pozůstalosti i skicu klenby obdobnou těm u sv. Jakuba v Brně a najdeme li v interiéru chrámu artefakty korespondující s jeho dílem, začíná se překvapivá hypotéza Dürerova autorství jevit jako seriózní.

5.5 BAYERN NOVA CIVITAS

Pouze tři jména, *Konrad*, *Bruno* a *Heilika* nejsou v souvislosti s *Bruneswerde* jako původním *Brněnským hradem* 13. stol. zpochybnitelná. Jedině *Bruno von Schauenburg* však má v současnosti plnohodnotnou identitu, s jednoznačně doloženým vzta-

hem k Brunswerde a částečně i k novodobému Brnu. Jeho osobnost je sice nezanebatelná, ale bohužel zatím jediná přímá lidská vazba, mezi gotickými láný na Ostravici a gotickým Brnem, která podporuje hypotézu o přenesení sídelní tradice z původního na nové Brno, vzdor značné vzdálenosti.

Mezi potomky falckraběte *Otty V. von Scheyern* (*1090? +1156) a jeho ženy *Heiliky von Lengenfeld* (*1103 +1170)^a nacházíme pro období přelomu 12. a 13. století celkově tři *Heiliky von Wittelsbach*. Sám falckrabě dceru tohoto jména neměl, zato vnučky měl hned tři. Tedy až v další generaci, mezi potomky jeho synů, musíme hledat Heiliku, budoucí vdovu po *Konradovi von Plawecz*, která vlastnila rozsáhlé území mezi hradem Hukvaldy a uherskou hranicí, podél řeky Ostravice, včetně *Brunswerde*, bezprostředně před *Brunem von Schauenburg*. Jeho žena a dokonce již i její matka se jmenovaly rovněž *Heilika*, ale obě byly přirozeně z jiných rodů. Jejich původ, doba a životní osud vylučují možnost pouhého historického uchopení problému a ztožnění s postavou známou nebo spíše neznámou z moravských listin své doby.

Otta I. von Wittelsbach (~*1117 +1183), čili *Otta VIII. von Scheyern* alias *Ota Ryšavý*, byl významným reprezentantem dynastie von Wittelsbach.³³ Jako *Otto VI. von Bayern* se stal od roku 1156 falckrabětem a od roku 1180 ho císař povýšil i na vévodu. Otta byl věrným stoupencem štaufského císaře Fridricha Barbarossy. Dával to najevo především účastí na vojenských taženích. Měl mít celkem asi devět dětí. Mezi nimi najdeme kupodivu jméno *Heilika* hned dvakrát a muselo tedy být v jeho rodu obzvláště oblíbené. Již při letmém pohledu na jejich životopisy je však musíme vyloučit ze seznamu podezřelých šlechticů.

Ludvík I. *von Wittelsbach* (*1173 +1231) měl od roku 1204 za ženu o tři roky starší Ludmilu Přemyslovnu (*1170 +1240), vdovu po hraběti Albrechtovi III. von Bogen (*1165 +1197) a jednu z dcer českého knížete Bedřicha a arpádovské princezny Alžběty. Naše školské dějiny příliš mnoho pozornosti této významné a zajímavé osobnosti nikdy nevěnovaly. Přestože obě švagrové, Heilika I. i Heilika II., neměly s Moravou mnoho společného, vzniká tady podezření, že právě Ludmila by mohla být předmětem jakési vzájemné výměny, jakýchsi dohod mezi rody, společně s třetí možnou Heilikou von Wittelsbach.

O Ludmile je známo, že pečovala o chudé a přitom výrazně ovlivňovala bavorskou politiku ve prospěch svého strýce Přemysla Otakara I.³⁴ Vévoda Ludvík byl roku 1231 zavražděn na mostě ve svém rodném městě v *Kelheimu*, na ostrohu soutoku řeky Altmühlu a Dunaje. Vražda zůstala neobjasněna. Mezi podezřelými však byl například i císař Fridrich II.

Vdova Ludmila poté založila na manželovu počest, před branami 45 km vzdáleného Landshutu na řece Isar, *cisterciácký* klášter *Seligenthal*, kam pozvala jeptišky právě ze slezské *Třebnice*. Klášter byl zamýšlen jako rodinná hrobka Wittelsbachů.³⁵ Klášterní zahrada v Seligenthalu je nejen svým názvem, ale i obrazem, představou božího Jerusalema, Ráje. Je téměř identická v hlavních kompozičních prvcích s Květnou zahradou v Kroměříži, jež byla rovněž založená na kompozici dvou čtverců a divé přírodě okolo. I přes odstup několika staletí vycházejí obě realizace ze znalosti duchovního pozadí *Civitas Dei*, definovaného pro křesťanský svět již sv. *Augustinem*.

^a Byla pohřbena v klášteře Ensdorf

Je zde pohřbeno několik generací reprezentantů tohoto rodu, včetně samotné Ludmily, která v tomto klášteře dokonce strávila i poslední léta svého života. Za zakladatele města samotného je pak pokládán právě její manžel *Ludwig I. von Bayern* zvaný také *Ludwig der Kelheimer*. Městské historické jádro *Kelheimu* ve své struktuře dodnes odráží principy římského *castra*.

Nedaleký *Neustadt an der Donau* představuje nepochybně jen jinou obdobu této vlivné tradice na cestě mezi Kelheimem a Landshutem. Měst s obdobným názvem najdeme v Evropě mnoho a jenom v Německu jich je přes dvacet a v České republice zůstaly tři. Analogie názvu a současně i struktury městského jádra je v ideální podobě naopak výjimečná a podmíněna mnoha historickými vazbami. *Nova Civitas* s upřesňujícím přívlastkem, *...an der Donau*, musíme nicméně pokládat za obvyklé u těch v řadě, které své vzory napodobují. V městském znaku je dodnes symbolika Wittelsbachů a je tedy zřejmé, kdo se zasloužil o rozvoj města nejvíce. V daném případě zde máme skutečně i doklad o udělení v Bavorsku vůbec nejstarších městských práv.³⁶

Nepochybně na základě dohod mezi rody, přichází recipročně na Moravu Heilika von Wittelsbach. *Heilika* von Wittelsbach (~*1160 +po 1198) se provdala za vévodu *Konrada III. Ottu von Mähren* (+1191) a jejich manželství však bylo bezdětné. Vdova po Konradovi von Plawz je tímto identifikována z hlediska svého původu, stejně jako Konrad. Genealogie Wittelsbachů nenabízí pro dané období žádnou jinou Heiliku, a již vůbec ne Heiliku von Wittelsbach, která by měla za manžela nějakého jiného Konrada. Heilika tím získala zpět svoji ztracenou identitu a její životopis nabyl na rozsahu i zajímavosti.

Jako dcera falckraběte *Otty III. von Bayern* (*1120 +1189) a *Benedikty* von Moosburg, byla neteří již zmíněného vévody *Otty I. von Wittelsbach* a sestřenicí vévody *Ludwiga I. von Bayern* (*1174 +1231). Její bratr *Ota VIII. von Wittelsbach* se smutně proslavil tím, že v roce 1208 v Bambergu zavraždil Římskoněmeckého krále *Philippa von Schwaben* (*1177 +1208), nejmladšího syna z druhého manželství císaře *Fridricha I. zvaného Barbarossa* a jeho druhé manželky *Beatrix Burgundské*. Není pochyb o tom, že i Heilika se mohla od tohoto okamžiku obávat o svoji budoucnost i na vzdálené Moravě, a že žádnou potřebu šíření slávy jména svého rodu již ani v Brně nemohla mít.

5.6 BABENBERGER NOVA CIVITAS

Když roku 976 n.l. udělil *Ota II.* (*955 +983) zakladateli babenberské dynastie, hraběti *Leopoldovi I.* (~*940 +994), v léno východní bavorskou marku, a když se v roce 996 n.l. poprvé objevuje v této souvislosti název *Ostarrîchi*, vůbec to neznamenovalo, že se poprvé také objevilo na politické scéně *Rakousko*. V roce 996 šlo skutečně o záležitosti dotýkající se především územní Bavorska a s ním nejvýše bezprostředně souvisejících okolních území. K dědictví, které si Bójové při příchodu do své nové domoviny v době stěhování národů přinesli, patřila i jejich víra, poznamenána prostředím, ve kterém přinejmenším jejich elity musely nějaký čas pobývat. Jejich úcta ke své bohyni *Ostaře*, jakožto germánskému ekvivalentu moravské *Ostré* a její personifikace v podobě *Ostré hory* v Moravskoslezských Beskydech vytrvala.

Rakouští historici mohli počkat se svojí oslavou ještě několik století, protože jejich argumentace není vůbec podložená, zatímco předchozí hypotéza je z hlediska krajin-

né prostorové interpretace historických dějů, více než pravděpodobná. O tom, zda právo užívat tohoto názvu Rakousko skutečně má, musel nejdříve rozhodnout výsledek bitvy na Moravském poli. Kdyby tehdy Rudolf I. Habsburský nevyhrál, Rakousku by název *Ostarrîchi* nemohl příslušet. Bránila tomu prostá existence Otakarova Civitas v Beskydech, jako respektovaného *místa původu královské moci*.

Nestačilo pouze tzv. *Velkomoravskou říši* z mapy světa vymazat a lidi v krutém prokletí rozprášit do všech koutů Evropy. Neurčité pozdní vzpomínky na tuto vzpouru lidského ducha musely být zmatečně zavlečeny až do podunajských bažin, s pozměněnými a obsah postrádajícími názvy *Děvína*, *Velehradu* nebo dokonce již jen zcela absurdně ztraceného a současně všude přítomného *Vogastisburgu*, který moravskou minulost posouvá ještě dál, ale místo již zůstává.

Rostislavova *Nevýslovná pevnost* nebyla ve skutečnosti prvoplánově nevýslovná z toho důvodu, že by její monstrózní velikost sama zastražovala nepřítel. Odrazovala jej svým magickým tajemstvím, v lidských představách často spojovaným s kouzly a čáry. Morava z časů před koncem prvního tisíciletí nebyla ani tak *Velká*, jak nám to podsouvají národní obrozenci, ale byla především *Magická*. Byla to *Magna Moravia* v plném smyslu toho slova, jak mu rozumíme skrze středověkou vědu zvanou *alchymie*. Dva čtverce jako pradávny symbol střetu dobra a zla, střetu dvou obcí stály u počátku křesťanské civilizace založené na starších tradicích. Takto geometricky, na dvou čtvercích a později pouze na jednom jediném založené město, se svými harmonickými vztahy vylučovalo nejen z divoké a nepřátelské přírody, ale nebylo v něm ani místo pro nic, co by nebylo prostoupeno boží dokonalostí. Už ani římské castrum nemohlo být vybudováno kdekoli. I Římané vyhledávající přízeň bohů při svých výbojích a vyhledávali s oblibou dávné posvátné okrsky, které začlenili do geometrie svého vojenského tábora s využitím původní ohrady i místa uctívání.

Český král *Vladislav II.* (~*1110 +1174), syn knížete *Vladislava I.* a *Richenzy von Berg*, neměl ve svém mládí žádné královské ambice a pobýval tehdy údajně někde u rodiny v Bavorsku, kde odešel v roce 1133. Po smrti knížete Soběslava I. byl povolán v roce 1140 českými vojvody na knížecí stolec. Nejstarším v rodu tehdy ovšem byl Konrad II. Znojemský, čímž vzniklo značné napětí mezi českými a moravskými Přemyslovci. Vladislavův syn *Bedřich* (*1141? +1189), pozdější český kníže, měl za manželku od roku 1137 Alžbětu Uherskou, českou kněžnu a matku Ludmily Přemyslovny (*1170 +1240), bavorské vévodkyně provdané v roce 1189 za Albrechta III. von Bogen a po jeho smrti za Ludwiga I. von Bayern z rodu von Wittelsbach.

Konrad II. Otta (~*1135 +1191) byl českým knížetem (1182 a 1189 - 1191) a jako Konrad III. Ota byl markrabětem moravským (1182 - 1189). Pocházel z dynastie Přemyslovců. Jako Konrad z Plavče je *Konrad II. Otta* uváděn v regionální národně obrozenecké literatuře. Právě jeho žena *Heilika Wittelsbachovna*, jako *vdova po Konradovi z Plavče*, měla tedy odprodat rozsáhlý majetek v Lašsku na severovýchodní Moravě včetně Brunswerde Brunovi von Schauenburg.

Životopis Konrada II. Otty musel být od základu postupně sestavován a první kniha, věnována výhradně této mimořádné osobnosti moravských dějin, vyšla až v roce 1894.³⁷ Významný moravský historik *Jan Václav Koutný* musel uvádět na pravou míru jednak tuto záležitost, ale i úvahu jiných historiků, mezi nimi i *Dudíka*, který dokonce Konrada pohřbil již v roce 1178.³⁸ Koutný, jenž působil ve Vídni jako gym-

naziální prefekt, předložil již předtím listinné důkazy, že v osobě Konrada II. Otty šlo, jak v případě prvního markraběte moravského, tak i knížete českého, o jednu a tutéž osobu. Ke Konradovu nejasnému původu nyní můžeme připojit opodstatněnou domněnku, že se pravděpodobně narodil v Plavči u Znojma. Samotné jméno Konrada z Plavče se tím stává dokladem ještě větší starobylosti a významu zdejšího vodního hradu, který pravděpodobně na jiném místě předcházela pozdějšímu a dodnes dochovanému zámku v obci. Restitucí vodní hladiny se můžeme z hlediska prostorové interpretace také v tomto případě dobrat poměrně spolehlivé představy o jeho lokaci a globálním půdorysu, který svoji existenci dosvědčuje i předchozí úvahu o Konradovu původu.

Markraběcí následovnici Heiliky měla být podle soudobého historika *Wihody* údajně *Heilwida von Tarnau* (~+1228) známá jako *moravská markraběnka a manželka Vladislava Jindřicha*. Měla by pocházet podle jeho předpokladu z *rakouského rodu pánů z Trnavy* a někdy před rokem 1200 se údajně provdala za Přemyslovce Vladislava III. Jindřicha (~*1153 +1222), syna českého krále Vladislava II. a Judity Durynské. Manželství mělo zůstat *bezdětné a po smrti manžela žila vdova ve Znojmě*. *Wihoda* se dále domnívá, že *po smrti markraběte Vladislava zavládla pravděpodobně mezi Heilwidou a pražským královským dvorem jistá odměřenost, protože v pramenech ji český král vždy jmenuje jako "ctihodnou paní ze Znojma"* a nikdy se ani náznakem nezmiňuje o bratrovi.³⁹

Byl to právě její manžel, kdo začal jako první se zakládáním nových měst a s kolonizací severní Moravy založené na nových zásadách.

V novodobém Velehradském klášteře skončil Vladislav Jindřich svoji životní pouť, když v roce 1222 zde byl provizorně pohřben, a teprve po vysvěcení dokončeného kostela v roce 1228 přemístěn na definitivní místo. Tady bychom měli správně najít i jeho manželku, když její první manžel Konrad II. Otta zůstal pohřben v Itálii na vojenském tažení v Monte Cassinu. Manželka Vladislava Jindřicha, jež měla být údajně *neznámého původu*, byla taktéž údajně naposled zmíněna ještě jako *Hedvika* k roku 1218 a pak se opět ztratila. Následovnici této imaginární markraběnky moravské byla již zcela reálná Markéta z Meranu (*1220 +1271), která se provdala za moravského markraběte Přemysla. Markéta byla dcerou Oty I. von Andechs auf Meran a Beatrix von Burgund.

Poněkud *třeštíkovský příběh*^a není pouze humorný, ale má přece jen i značnou váhu. Jde ve skutečnosti o stručný náznak životního osudu moravské markraběnky *Heiliky von Wittelsbach*, která se ve vší skromnosti pravděpodobně rozhodla dopomoci svým majetkem Brunovi von Schauenburg k budoucí roli velmi významného moravského kolonizátora a olomouckého biskupa. Sama své prostředky zřejmě vložila do patronace zmíněného kláštera Cisterciáků v Oslavanech, který pravděpodobně založila ona a část prostředků posléze z klášterní pokladny připadlo i na stavbu původního chrámu sv. Jakuba v Brně. Je možno pokládat přímo za historickou anekdo-

^a Populární pražský historik *PhDr. Dušan Třeštík* (*1933 +2007) začal, po středoevropských politických změnách v roce 1989, prosazovat na místo dialekticko-materialistického pojetí historie, jež ztratilo půdu pod nohama, pojetí historie jako *příběhu*

tu, že podobně rozpolceným osudem, jako dříve u Konrada II. Otty, častují historici jeho ženu s neuvěřitelnou setrvačností ještě i dnes, ještě po více než 130 letech.

Proč nebyla Heilika pohřbena vedle svého muže *Vladislava Jindřicha*, je vážnou otázkou? Tak jako on založil klášter Cisterciáků na novém Velehradě, tak také Heilika založila ženský klášter tohoto řádu v Oslavanech. Mohl by tedy být i jejím místem posledního odpočinku. Poukazovalo by to však na jakýsi problém v jejich manželství, které zůstalo na základě současných znalostí z hlediska potomků údajně nenaplněno. To však vyvolává další otázku, proč by tedy téměř sedmdesátiletý Vladislav Jindřich budoval novodobý Velehrad mimo jiné i jako rodinnou *dynastickou* hrobku, kdyby žádné potomky skutečně neměl?

Nova Civitas, neboli dnešní dolnorakouské *Wiener Neustadt*, založil babenberský kníže Leopold V. Ačkoli již jen na základě samotného názvu mu bylo nepochybnou inspirací především *Augustinovo Civitas Dei*, lze se oprávněně domnívat, že ani inspirací ostravickým *Civitas* nelze vyloučit. Babenberský vévoda *Leopold V. von Österreich* (*1157 +1194) podpořil rozvoj města v roce 1192 skrze poněkud vyděračské výkupné, které obdržel od anglického krále Richarda Lví srdce. *Nova Civitas* z počátku sloužilo hlavně jako pohraniční pevnost proti Uhrám. Městu byla udělena oprávnění potřebná k podpoře jeho prosperity v aktuální geopolitické situaci, analogické té, která již mnohem dříve dala vzniknout *Civitas* na Ostravici v Beskydech. Leopold V. Babenberský pomáhal vojensky *Konradovi II. Ottovi* v roce 1178 s vpádem na Olomoucko. Měl tedy dobrou příležitost se s ostravickým *Civitas* seznámit ještě v době jeho prosperity. Snadno v něm mohl vidět dobrý vzor pro své vlastní záměry. Oba měli nejen společné mocenské zájmy, ale byli i vzájemně rodově spřízněni.

Leopold I. von Österreich (~*940 +994) jako zakladatel *babenberské dynastie* vládců východní bavorské marky a *Leopold II. von Österreich* (*1051 +1095) byli jejich společnými předky. Jeho syn *Leopold III. von Österreich* byl dědou Leopolda V. *von Österreich* a byl současně bratrem *Idy von Österreich*, neboli *Idy Babenberské*, babičky *Konrada II. Otty*. Byli tedy poměrně blízkými příbuznými již skrze své předky, ale tato příbuznost byla ještě umocněná manželským svazkem *Konrada II. Otty* s *Heilikou von Wittelsbach*. *Babenberkové* jsou totiž někdy také pokládáni za vedlejší větev rodu *von Wittelsbach* a to právě počínajíc *Leopoldem I. von Österreich*, ale hodnověrně doložená tato domněnka zde bohužel ještě není.

Rodáka z *Wiener Neustadt*, *Friedricha II. Bojovného* (*1211 +1246), tohoto násilníka vůči dívkám, útočícího i na vlastní matku, nucenou hledat ochranu u českého krále *Václava I.*, *posledního Babenberka v mužské linii*, který nemá ani alibi, ani ve své době žádnou vážnou konkurenci, obdařili již jeho současníci pověstí bojechtivého a nesnášenlivého člověka plenícího mimo jiné hlavně Moravu. Jeho pověst ho pasuje do role jednoho z předních možných kandidátů, který se mohl pokusit o likvidaci markraběcího *Civitas* v Beskydech, spláchnutím *vodní vlnou*. Po tomto vskutku destruktivním díle se snadno mohl dochovat v Bílé onen místní název *Bedřichův splav*, a v katastrální mapě Ostravice, apokalyptický obraz vodním živlem zničeného města, ve kterém našlo svůj konec nepochybně mnoho obránců, mezi nimi možná i Moravská markraběnka a Česká kněžna Heilika. Možná že dokonce i nějaký jiný zatajený

následovník Vladislava Jindřicha, který již také do nového Velehradu, daleko někde na jihu Moravy, bohužel nedoplaval.

Jan Čert zemřel údajně ve Vídni před 27. zářím 1552. Ve *Wiener Neustadt* má však nyní nejen svoji uličku *Johann - Tscherte - Gasse*, ale byl zde přímo v historickém jádru města dokonce i pochován. Pohřben byl v rodinné hrobce kapucínského kláštera ve Wiener Neustadt, v dodnes zachovalých kasematech, postavených podle jeho vlastního návrhu přímo ve zdivu městských hradeb. Vstup do jejich prostor je z nynější ulice Bahngasse 27. Architektonické řešení kamenného portálu bylo dokončeno sice až dva roky po jeho smrti, ale přesto nelze pochybovat o tom, že tři erbovní štíty nad vstupem jsou bytostně spojeny s jeho osobou, a že v nich zůstalo skryto i jeho tajemství původu.

6 ZÁVĚR

Předložená práce je založená na studiu architektonických a urbanistických koncepcí a jejich praktických aplikací v reálném životě, v kontextu a v konfrontaci historických poznatků. Většina architektonických děl se vyznačuje úsilím o hledání harmonického stavu, a tento fakt je možné v procesu kompoziční analýzy využít k prohloubení poznání dávné minulosti nad rámec listinných pramenů. Vztah formy, struktury a prostorového uspořádání architektonických a urbanistických děl je svědectvím doby a projevuje se specifickou struktivní řečí. Také *genius loci* hraje významnou roli v životě a vzniku architektonických a urbanistických děl. Představuje ve své geografické a geomorfologické podobě zásobnici informací o záměrech člověka a společnosti.

Problém urbanistické struktury Ostravice a jejího původu, stejně jako problém struktury Brna a jeho počátku, má v tomto ohledu řadu vývojových návazností a společných charakteristik. Nejde jen o pouhou náhodu nýbrž o přenesenou tradici, jejíž silou byly prostřednictvím různých společenských komunit přeneseny do značné míry ideje ze zanikajícího na nově utvářené sídlo. Přestože na Ostravici se ze zjevných hmotných artefaktů dochovalo jen velice málo a také v Brně bylo v běhu času téměř vše středověké zbouráno a nově postaveno, je obojí možné v řadě abstraktních vztahů reliktní původní urbanistické struktury srovnávat. Na Ostravici jsou hlavní geometrické a kompoziční ideje dodnes zachyceny v částečně dochované gotické pluzině obce. V Brně jsou prostorové záměry a vztahy zachyceny v dominantách města a dalších významných monumentálních stavbách. Středověký název ostravického sídelního jádra *Bruneswerde* neboli *Brněnský hrad* dokonce předznamenal i název novodobého Brna. Z nepochopení tohoto prostého faktu vyplývá celá řada vážných a nákladných problémů minulých i současných archeologů a historiků.

Obě sídla mají společné kořeny pohanských kultovních okrsků nestejně významu, jejichž charakter je možno studovat v evropském a dokonce i světovém kontextu obdobných archeologických nalezišť. Zdá se, že na Moravě je právě tato dvojice kultovních míst, zasvěcených bohyni plodnosti, nejvýznamnější a nejstarobylější. Křesťanství se na tuto pohanskou tradici pokoušelo navázat svoji ideou božího města, *Civitas Dei*. S indiciemi realizace tohoto experimentu se můžeme setkat na Ostravici a v Brně pak v navazující době *Svaté rodiny brněnského kostela*.

Lokalizace a následná prostorová interpretace listinně doložených dějů do velkomoravského Děvína, středověkého *Civitas Dei* či původního *Brněnského hradu* před-

stavuje vzhledem k setrvačnosti a vžitým falešným představám obtížně vstřebatelný nekompromisní poznatek moravské urbanistické struktury nadregionálního významu. Odjakživa se traduje o řadě měst, že vznikly na půdorysu římského *castra*. To, že i tyto vojenské tábory využívaly půdorysy kultovních okrsků ochranné bohyně *Junony* a tedy zárodků sídelní struktury ještě mnohem starších, se již většinou zcela přehlíží. Její dvoučtvercová ohrada kultovního okrsku, jako místa střetu dobra i zla, nebývá běžným základem pozdějších sídel. Spolu s celou řadou dalších nezbytných charakteristických atributů je přesto identifikovatelná v desítkách různě se v pozdějším historickém vývoji proměňujících evropských sídel.^a Brno k nim patří především díky přenesení této starší tradice z ostravického *Civitas Dei*. Bylo to vyvoláno poměrně pozdním a neodvratitelným zánikem rozsáhlých vodních ploch postledovcových jezer na severovýchodní Moravě a současně i změněnou mocenskopolitickou situací. Sídlo se stalo bezbranným a současně přestalo mít význam spojený s někdejší ochranou hranice říše v prostoru *Moravské brány*. Podařilo se identifikovat osobnosti moravských markrabí a českých knížat Konrada II. Otty a Vladislava Jindřicha a jejich manželky *Heiliky von Wittelsbach*, ale také českého krále Václava I. a Otakara II., kteří u zanikání jednoho a budování druhého hráli na konci 12. a v průběhu 13. stol. rovněž důležitou roli. Podíl dalších účastníků, jako byl například olomoucký biskup *Bruno von Schauenburg*, lze již dalším postupným rozrůstáním kořenového systému lidských vztahů rozkošatit do libovolné dimenze dle potřeby diktované lidskou touhou po poznání počátků moravské urbanistické struktury.

Rozvinutím geometrických vztahů, archeologicky potvrzeného osídlení v okolí rotundy na Starém Brně s návrším Petrova, byly provedeny v době renesance 16. stol. velkorysé a mimořádně citlivé zásahy do jeho urbanistické struktury, které umožnily pozdější bezkolizní rozvoj Brna i za hradbami města. Na základě kompozičních zásad, které byly alespoň částečně respektovány, se tak dělo dokonce až do roku 1945, než muselo téměř veškeré německé obyvatelstvo, za tragických okolností, Brno opustit. Hledání nositelů idejí, které harmonický rozvoj Brna po řadu století umožnily, vede překvapivě, ale neoddiskutovatelně, ke dvěma významným osobnostem středoevropské renesance, dvěma přátelům, *Janu Čertovi* a *Albrechtu Dürerovi*. Jejich intelektuální a tvůrčí potenciál našel v době tureckého ohrožení Brna potřebnou podporu moravských markrabat. Se stejnými kompozičními principy, jak se s nimi můžeme setkat v Dürerově *Růžencové slavnosti*, se můžeme setkat i v urbanistickém *obraze renesančního Brna*. Je zřejmé, že skrze matematické, geometrické, kartografické a stavební dovednosti uplatnil svůj vliv na obě díla i jeho brněnský a později vídeňský přítel, Jan Čert. Jejich vzájemně výhodnou spolupráci lze tušit a na úrovni indicí i doložit také v souvislosti s obnovou a přestavbou dvou hlavních dominant města, hradu Špilberk a chrámu sv. Petra a Pavla. V hledání autorů nemají oba žádnou vážnější konkurenci a z hlediska prostorové interpretace jejich profesionálních životních osudů nevznikají ve vztahu k Brnu žádné nevysvětlitelné rozpory. Téměř definitivní důkazní moment mají některé z dochovaných Dürerových skic vedut Brna, půdorysů

^a Římská bohyně Junona byla spolu s Ostrou, Venuší, Vestou, Dianou a dalšími spojována s kultem plodnosti. Její ochranná funkce byla spojena obvykle nejen s porodem, ale většinou i s lidskými sídly

pevností obdobných Špilberku a také fakt, že právě chrám sv. Sebalda v Norimberku můžeme v jeho struktuře pokládat za nejhodnověrnější vzor pro vznik chrámu sv. Jakuba v Brně. Také skutečnost, že přírodní potomci a příbuzné šlechtické rody Jana Čerta se na financování realizace chrámu rozhodujícím způsobem podíleli až do jeho definitivního dokončení ještě desítky let po jeho smrti, je velmi přesvědčivý moment. Trojúhelník na nově polepšeném erbu utajeného kamenného památníku Čertova zete, Jacoba Seiseneggera v brněnském chrámu, je jako znak Brna již prakticky nezpochybnitelný.

7 SUMMARY

The thesis was written on basis of main architectural concepts and their application in real life within a historical context investigation. Main architectural concepts are represented in a harmony of architectural composition that deals with relations among form, structure and space in the unique art work. *Genius loci* play very important role in the architectural creation - it represents a special and extra-ordinary urban locality and its architectural value in the historical, geographical and cultural context. The origin of Ostravice village within the historical frame concept of Moravia domain is the topic of this thesis. Ostravice is a small village located in the Valley of Beskydy Mountains upon the river Ostravice. There are only a few historical governmental monuments and early architectural works in Ostravice region. Rectangular and nearly equal plots are in Ostravice cadastral area. This fact leads into considerations about a former existence of sophisticated urban concept in this region. The main task of the thesis was aimed to find out and interpret forms and architectural composition on the basis of forgotten experiences of human life existence - the analysis of an architectural composition and spatial interpretation in urban-architectural works. Author's investigation method - Ostrakic method was used in the thesis. The method is based on the consideration, selection and analysis of information and experiences for the architectural urban concept. This concept is an alternative to official attitudes toward historical and urban development. The method is based on study of historical documents and selection of important notes from legends and folk stories and any other historical data. Many historians have tried to find out Brno castle in the region of Brno city but it was a false historical investigation so far. It has been proven from historical documents that Brunswerde was located in Beskydy in the rural area of present village Ostravice. Other historical documents gave information about Brunswerde as the Brno Castle. That means Brno Castle had to be founded not in Brno (as it has been considered for many years) but it was located in Beskydy at Ostravice. Study of historical books, legends and many others from architectural, historical and geographical documents has helped to discover the general idea about medieval landscape and settlement in Moravia. The sacred city – *Civitas Dei* had been located in Brunswerde region in early ages as the centre of European culture, education and spiritual life.

Civitas Dei – *divine Jerusalem* in the transcription of St. Augustine's book *De civitate Dei* – is not only glorification of God and religious fantasy. It is also one of significant clues for recognition of historical architecture. The depiction of *unknown* settlement from the book of *undefined* origin is a superb testimony about extincted

architectural works. They are legible from cadastral maps. Brno Castle - residence of nobility and power served shelter to St. Vojtěch, St. Prokop, St. Václav and St. Ludmila as it is obvious for the mentioned picture. These *BOE_MIENSES* - knights of crescent moon, devotees to Virgin Mary and to the order of St. John of Jerusalem are painted in the *Civitas Dei* scene without aura with respect to their primary feudal privileges. Three major temples, three composition axes symbolized by three towers on coins are in analogical relation to Brno triangle of four saints - the Saint family of Brno temples. Powerful ambitions of Brno City principals and clergy are inscribed into the urban structure in the way of composition relations which are legible to them who devoted themselves to the mystery of harmony.

New information technologies support to analyse and explore architecture - the second nature within the global context compared to the previous explorations. Satellite photographs, graphical programmes, databases give thanks to computers more complex analytic results and bring features in mutual relations which exceed possibilities of human sensation.

Dictionaries offer for the explanation of word Ostra names of animals, mountains, settlements, divinity, cardinal points, etc., as unrelated conceptions. Their meanings could be mutually related in one concept by comparison and completing of historical information and logical consideration as well as sensitive cognition of similar shapes, signs and features etc. The comparison of debris of former architectural structures gives the explanation of Ostra as an extinct ancient settlement in Italian Senigallia and village Ostravice near Ostra Mountain in Beskydy – it is not mere random historical coincidence. People who founded these settlements considered similarity of places for specific purposes influenced by their religion.

They needed not only water for their lives but also environment which would be pleasant and served security to them. Symbols which are preserved from these times are published by archaeologists. It is obvious that they were originated in nature which gives life and divine environment. The place genius loci influenced human life style and sensation so much that the five-petal rose-mallow shape from Beskydy mountain meadows was symbolically taken by the men to the distant place in the world as their ancestors' heritage.

The absence of historical continuity affects personal attitudes and also identity of the whole community. The architecture truly reflects the past state of *polis* and it is eloquent even after its death. The architectural composition relations influence the natural environment for long time, longer than the architectural work existence. The architectural refinement of the nature creates a miracle, which gives a breath catching beauty appearance. It is not a mere illusion. After all the ploughman in his annual field ritual of the earth fertile power renewal ploughed a deep groove as a skilled writer who wrote about a fragrance of Beskydy rose thousands years ago.

Architectural composition is one of integral parts of architectural theory. As a science discipline focused on coordination of architectural it systemize its own harmonisation categories. The categories serve for architectural design based on harmony which is essential need of man. They are also main theoretical requirements for the composition analysis, creature and cognition. They are concerned with problems of

symmetry, rhythm, modulus, contrast, proportionality, scale, light, colours, optical illusions etc.

Study of creative composition analysis of architecture and urban structures brings a new attitude to our history thanks to modern digital technologies. Its understanding and interpretation are very valuable factors for the preservation of our cultural heritage of countryside in the superstructure of the ecological basis and urban planning sustainable development of seats. Slighting of questions of development and originating of new formations and searching for reasons of their destruction, contributes to identity lost and enlargement and accumulation of deficiencies in long time dimensions and in the countryside scale. Populist, uncultured and irresponsible decisions of mighty authorities may lead into a creation of permanent and irreversible megalomaniac barriers which act as obstacles for prospective life. The historical mission of architecture and urbanism has never been understood as a charity for primitive materialism and consumption but they always served security and cultivation of the human soul.

Many historians have tried to find out Brno castle in the region of Brno city but it was a false historical investigation. It has been proven from historical documents that Brunswerde was located in Beskydy in the rural area of present village Ostravice. Other historical documents gave information about Brunswerde as the Brno Castle. That means the Brno Castle had to be founded not in Brno - as it has been considered for many years, but it was located in Beskydy at Ostravice.

Study of historical documents, legends and many others from architectural, historical and geographical point of view has helped to discover the general idea about medieval landscape and settlement organisation in Moravia. The holy city – *Civitas Dei* had been located in Brunswerde region in early ages as the centre of European culture, education and spiritual life.

The geometric order of Renaissance Brno existence has not been in attention of architects so far. The geometric order consists of a range of principles and compositional features. The features were discovered in characteristic paintings by Albrecht Durer. It is obvious that the Durer's works for the emperor Charles V and his brother and later emperor Ferdinand I were not only focused on theoretical work but on many real fortresses in Brno, Olomouc, Wroclaw etc. They are evidently secret works of the genius. A meaningful collaborator and follower in the extensive project was also his friend Jan Čert from Brno and lately from Vienna. His noble genealogy played a significant role in history of Silesia and Moravia for centuries. It is tendency to consider him as Austrian or even German architect. It is because of the fact that the genealogy tree of his noble family had roots in Moravia. It is supposed that Durer with Jan Čert's support created the extraordinarily monumental architectural and urban works in Brno.

A remarkable consensus in the urban composition of two squares and transition of traditional urban structure of Ostravice *Civitas Dei* into the modern Brno is also confirmed due to the identification of noble creators and owners, who were at the foundation, transformation and extinction of elements of the Moravian urban structure.

8 REFERENCE

- ¹ MEITZEN, A. *Siedlung und Agrarwesen der Westgermanen und Ostgermanen der Kelten. Römer, Finnen und Slawen*. Díl I – III. Berlín 1895 – 1898
- ² MOHELNÍK, Ladislav. *Prostorová interpretace architektonického a urbanistického díla*. Disertační práce, VUT v Brně, Brno 2005, dostupná v knihovně FA VUT v Brně, Pořící 5
- ³ FIMANOVÁ, J., KRPEŠ, V. *Vlastivěda okresu Frýdek – Místek*, Okresní pedagogické středisko ve Frýdku – Místku, Frýdek – Místek 1978, s. 35
- ⁴ MOHELNÍK, L. *Beskydská růže*. *Atlantida* 4/2008. PVÚ s.r.o., Brno 2008, s. 2 - 9, ISSN 1802-9523
- ⁵ RZEHAK, A., SCHIRMEISEN, K., SOFFÉ, E. *Zeitschrift des Mährischen landesmuseums herausgegeben von der Mährischen museumsgesellschaft*. 1. und 2. heft. Brunn 1906, s. 36; In: http://www.archive.org/stream/zeitschriftdesm67190607huck/zeitschriftdesm67190607huck_djvu.txt
- ⁶ LINHART, F. *Vlastivěda moravská, Místecký okres*, Musejní spolek v Brně, Brno 1915, s. 210
- ⁷ PERNES, Jiří; FUČÍK, Josef; HAVEL, Petr, a kol. *Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918*. Elka Press, Praha 2003, ISBN 80-902745-5-2
- ⁸ Sv. AUGUSTIN, *De civitate Dei*. 12. stol. Kapitulní knihovna Praha. Kapitulní rukopis A7.
- ⁹ *Turistická mapa 1:50000. Moravskoslezské Beskydy. Č. 96*. 3. vydání. Trasa s.r.o. KČT, Praha 2004, ISBN 80-73240-48-3; <http://www.turistika.cz/mista/bedrichuv-splav>
- ¹⁰ HENRICO DE ISERNIA, DOLLINER, T. *Codex epistolaris Primislai Ottocari II. Bohemiae regis*. ACADEMIA THERESIANA, Vienne 1803, s. 5
- ¹¹ DRÁPAL, J., DOLEŽAL, J. *Architektonická kompozice 1*. Učební texty vysokých škol, Ediční středisko VUT Brno, Brno 1988
- ¹² MOHELNÍK, L. *Prostorová interpretace architektonického a urbanistického díla*. Vědecké spisy VUT v Brně, Edice PhD Thesis, sv. 336, Brno 2005, ISSN1213-4198
- ¹³ STEHLÍK, M. *Kašna Parnas od Johana Bernharda Fischera z Erlachu*. Památkový ústav v Brně a nadace Gloria Brunensis, Brno 1996, s. 11
- ¹⁴ SKLENÁŘ, Karel. *Slepé uličky archeologie*. Československý spisovatel, Praha 1977
- ¹⁵ Sv. AUGUSTIN, *De civitate Dei*. 12. stol. Kapitulní knihovna Praha. Kapitulní rukopis A7.
- ¹⁶ MOHELNÍK, L. *Beskydská růže*. *Atlantida* 4/2008. PVÚ s.r.o., Brno 2008; <http://www.archeomarche.it>; http://en.wikipedia.org/wiki/Monte_Vettore
- ¹⁷ MOHELNÍK, L. *Svatá rodina brněnského kostela*. *Atlantida* 2/2008. Projektový a vývojový ústav s.r.o., Brno 2008
- ¹⁸ MOHELNÍK, L. *Petr Bezruč*. *Atlantida* 3/2008. PVÚ s.r.o., Brno 2008, s. 2 - 7, ISSN 1802-9523

-
- ¹⁹ MATHON, P. J. *Život nejblahoslavenější bohorodičky Panny Marie a její panického chotě sv. Josefa*. Kniha I. Knihtiskárna Rajhradských Benediktinů v Brně, Brno 1884, s. 50 - 53
- ²⁰ MOHELNÍK, L. *Civitas Dei, jehož sláva hvězd se dotýkala. Atlantida 1/2008*. PVÚ s.r.o., Brno 2008, s. 4 - 9, ISSN 1802-9523; MOHELNÍK, L. *Svatá rodina brněnského kostela. Atlantida 2/2008*. PVÚ s.r.o., Brno 2008, s. 2 - 24, ISSN 1802-9523
- ²¹ BOCZEK, A. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Díl I., r. 396 - 1199, Olomouc 1836, s. 74 - 75
- ²² HAVLÍK, L. E. *Kronika o Velké Moravě. JOTA*, Brno 1992, ISBN 80-85617-04-8, s. 102
- ²³ BIRNBAUM, V., CIBULKA, J., MATĚJČEK, A., PEČÍRKA, J., ŠTECH, V. V., redigoval WIRTH, Z. *Dějepis výtvarného umění v Čechách. Středověk*. 1. díl, SVU MANES, Praha 1931, s. 76 a 78
- ²⁴ FIMANOVÁ, J., KRPEŠ, V. *Vlastivěda okresu Frýdek – Místek*. Okresní pedagogické středisko ve Frýdku – Místku, Frýdek – Místek 1978, s. 31
- ²⁵ HOSÁK, L. *Historický místopis země moravskoslezské*. Společnost přátel starožitností ČSL. v Praze, Brno 1938, s. 699; CDM III. 402, 408, IV. 345, V. 118
- ²⁶ VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Nakladatelství Libri, Praha 2006, ISBN 80-7277-177-9, s. 69 - 75
- ²⁷ BOCZEK, A. *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Díl III., r. 1241 – 1267, Olomouc 1841, s. 408
- ²⁸ HOSÁK, L. *Historický místopis země moravskoslezské*. Společnost přátel starožitností ČSL. v Praze, Brno 1938, s. 702; LECHNER, *Die ältesten Belehnungs – und Lehensgerichtsbücher des Bisthums Olmütz*. II., s. 48 a 95, I. s. 34
- ²⁹ HOSÁK, L. *Historický místopis země moravskoslezské*. Společnost přátel starožitností ČSL. v Praze, Brno 1938, s. 706; CDM VI. s. 378
- ³⁰ POLÁŠEK, Jaromír *Jednou z nejstarších obcí na Místecku byla Brunneswerde*. Archeologie Moravy a Slezska. Česká archeologická společnost – pobočka pro Moravu a Slezsko. Koprivnice, Hulín, Frýdek – Místek, Havířov 2003, s. 183
- ³¹ MÜLLER, K. U. *Vaterländische Bilder in einer Geschichte und Beschreibung der alten Burgen und Ritterschlösser Preussens*. Carl Flemming, Glogau 1837, s. 534
- ³² STOKLASKA, Ottokar. *Die Brünnener familie Tschertte (Teufel)*. *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 5/1901. Verlag des Vereines, Brünn 1901, s. 297 – 298
- ³³ RALL, Hans; RALL, Marga. *Die Wittelsbacher in Lebensbildern*. Graz, Wien, Köln, Regensburg, Styria, Pustet, 1986. ISBN 3-222-11669-5, s. 15, 26 a 32
- ³⁴ ŽEMLIČKA, Josef. *Přemyslovci: jak žili, vládli a umírali*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2005, ISBN 80-7106-759-8, s. 115 a 124
- ³⁵ *Abhandlungen der Churfürstlich-baierischen Akademie der Wissenschaften. Zehender Band, welcher die historischen enthält*. München, mit akademischen Schriften 1776, s. 196 – 199; In: <http://books.google.de/books?id=aRIEAAAACAAJ&pg=RA1-PA111&dq#v=onepage&q&f=false>

³⁶ KÖGLMEIER, Georg. *Neustadt an der Donau. Eine bayerische Landstadt und ihre Bewohner im Wandel der Jahrhunderte. Von den Anfängen bis um 1800.* Band I. Neustadt an der Donau 1994; In: http://de.wikipedia.org/wiki/Neustadt_an_der_Donau#cite_note-2

³⁷ DEMEL, Jaroslav. *Konrád Ota, první markrabě moravský.* Vlastním nákladem autora, Brno 1894.

³⁸ KOUTNÝ, Wenzel Johann. *Der Přemysliden Thronkämpfe und Genesis der Markgrafschaft Mähren.* Alfred Hölder, k. k. Hof- und Universtäts – Buchhändler, Wien 1877, s. 42 - 62

³⁹ WIHODA, Martin. *Moravská markraběnka Heilwida.* In: *Od knížat ke králům. Sborník u příležitosti 60. narozenin Josefa Žemličky.* Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2007, ISBN 978-80-7106-896-9, s. 96 – 104; In: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Heilwida> - cite_note-0

9 ŽIVOTOPIS

Ing. arch. Ladislav Mohelník, Ph.D.

Narozen 25. 11. 1953 v Čeladné.

FA VUT v Brně studoval v letech 1973 až 1979. Diplomovou práci a státní zkoušku absolvoval na Katedře teorie architektury a výtvarné výchovy u prof. Ing. arch. Antonína Kuriála.

Od roku 1979 do roku 1993 byl zaměstnán v Projektovém a vývojovém ústavu VUT v Brně ve funkci zodpovědného a od roku 1990 vedoucího projektanta. Zabýval se vztahem architektury, architektonického konceptu staveb a energetickou náročností staveb, s cílem její optimalizace.

Od roku 1991 do roku 2008 působil jako odborný asistent na Ústavu teorie FA VUT v Brně. Podílel se na výuce základů architektury, základů architektonického navrhování, teorie a estetiky, ateliérové tvorby, bakalářských a diplomních projektů a působil také jako školitel doktorského studia. Hlavní oblastí dlouhodobého zájmu je kompozice architektury, uplatňování harmonizačních prostředků v architektonické tvorbě a koncipování architektonických děl s využitím výpočetní techniky.

Zúčastnil se mezinárodních konferencí ACSA v Delftu a v Praze, pobytu na pobočce Miami University v Lucembursku a 14 denního semináře významného světového teoretika architektury profesora Pierre von Meisse. Spolu s dalšími pedagogy byl organizátorem úspěšných výstav studentských prací ve Vídni, Praze, Brně, Kroměříži, Marseille, Gentu, Glivicích... Na FA VUT v Brně řešil několika grantů a prezentací WORKSHOP 97 a TRANSFER 98. Od roku 2007 je vydavatelem a šéfredaktorem časopisu Atlantida, který se věnuje teorii architektury a odhalování skrytých architektonických a urbanistických hodnot v regionu Moravy.

Po dobu necelých dvou volebních období zastupoval fakultu architektury v Akademickém senátu VUT v Brně a v Radě vysokých škol. Působil jako člen ekonomické komise AS VUT v Brně a stavební komise VUT v Brně. Zabýval se problematikou nadhodnocování investic a jeho negativními dopady na rozpočet VUT.

Od roku 1993 je společníkem a jednatelem PVÚ s.r.o. v Brně, jež se zabývá zpracováváním všech stupňů projektové dokumentace bytových a veřejných staveb. V rámci této organizace se podílí na tvůrčí architektonické činnosti i v současnosti a to především v oblasti projektování školských staveb. Má atestaci pro projektovou činnost v investiční výstavbě typu A, reg. č. 01296 a je členem komory architektů.

V roce 2005 obhájil disertační práci v oboru architektury na téma "Prostorová interpretace architektonického a urbanistického díla".